Reactie van Onderwijsaffaire op de oproep:

"Denk mee over positie gespecialiseerd onderwijs"

Kern van onze reactie

Gespecialiseerd onderwijs houdt in de transitie naar inclusiever onderwijs een blijvende, dubbele rol: een volwaardige onderwijsvoorziening voor kinderen die een gespecialiseerde omgeving nodig hebben, én een expertisecentrum dat zijn kennis in de klas van reguliere scholen brengt. Daarnaast moet het een actieve rol krijgen voor kinderen die nu thuiszitten. De transitie moet gefaseerd verlopen, met een opbouwplicht: uitbreiden waar de ondersteuning aantoonbaar rond is, en waar die ontbreekt een concreet opbouwplan. Succes meten we niet aan streefcijfers, maar aan kwaliteit, welzijn en haalbaarheid.

Uitgangspunt

Voor Onderwijsaffaire begint de overgang naar inclusiever onderwijs bij één vraag: wat heeft dit kind nodig om veilig te kunnen leren, zich te ontwikkelen en erbij te horen? Inclusie is meer dan een plaats in een reguliere klas. Een kind moet kunnen deelnemen, passende begeleiding krijgen en zich geaccepteerd voelen. Inclusief onderwijs is pas geslaagd als een kind niet alleen geplaatst is, maar er ook kan leren, opgroeien en erbij hoort.

Vraag 1. Voor welke groepen leerlingen blijft gespecialiseerd onderwijs een schoolsoort die zij kunnen volgen?

Wij noemen bewust geen groepen of diagnoses, omdat een categorie of diagnose te weinig zegt over wat een kind nodig heeft. In plaats daarvan geven wij criteria. Gespecialiseerd onderwijs blijft de beste plek voor leerlingen bij wie een gespecialiseerde omgeving nodig is vanwege:

- een intensieve of specialistische onderwijs- en zorgbehoefte;
- een beperkte belastbaarheid, waarbij groepsgrootte, prikkels of tempo van een reguliere school structureel te veel zijn;
- behoefte aan een kleinschalige, voorspelbare en veilige omgeving;
- specifieke communicatie- of ontwikkelingsbehoeften;
- eerdere uitval of onveiligheid, waarbij herstel van vertrouwen de eerste stap is.

Welke omgeving geschikt is, wordt per leerling zorgvuldig vastgesteld, samen met het kind en de ouders, op basis van veiligheid, belastbaarheid, communicatie, ontwikkeling en benodigde begeleiding. Gespecialiseerd onderwijs mag geen eindstation zijn. Overgangen tussen onderwijsvormen moeten in beide richtingen mogelijk zijn, met continuïteit van ondersteuning, een zorgvuldige overdracht en een vast evaluatiemoment waarop met kind en ouders wordt bekeken of de plek nog past.
Flexibele leerdoelen en leerroutes horen daarbij: waar de standaardroute deelname en ontwikkeling belemmert, moet ruimte zijn om doelen, tempo en beoordeling aan te passen, zowel in regulier als in gespecialiseerd onderwijs.

Vraag 2. Wordt gespecialiseerd onderwijs nadrukkelijker een expertisecentrum?

Ja, náást, en niet ten koste van, zijn rol als volwaardige onderwijsvoorziening. Dat vraagt meer dan advies op papier. Een leerkracht heeft niets aan een rapport als hij of zij tijdens een escalatie alleen voor de klas staat. Wij pleiten voor:

- **hulp in de klas, op het moment zelf**: gespecialiseerde professionals die structureel meewerken in reguliere scholen, en een duidelijke afspraak wie de leerkracht helpt bij een escalatie;
- **gezamenlijke deskundigheidsontwikkeling** van leraren uit regulier en gespecialiseerd onderwijs;
- **kleine groepen dicht bij de buurtschool**, met behoud van specialistisch onderwijs waar dat nodig is;
- **behoud van capaciteit en kwaliteit** van het gespecialiseerd onderwijs zelf. Wie expertise wil delen, moet die eerst hebben. Afbouw kan pas worden overwogen wanneer aantoonbaar passende alternatieven beschikbaar zijn.

Een concreet voorbeeld: van thuiszitten naar passend onderwijs

Dit is een illustratief voorbeeld, geen beschrijving van een bestaand kind.
Een leerling van tien jaar raakt op een reguliere basisschool steeds meer overbelast door drukte en prikkels. Het kind heeft behoefte aan voorspelbaarheid, een rustige werkplek en intensieve begeleiding. Ondanks gesprekken tussen school en ouders lukt het onvoldoende om die ondersteuning te organiseren. Uiteindelijk zit het kind thuis.
Vanuit Onderwijsaffaire moet op dat moment direct duidelijk zijn wie verantwoordelijk is voor het organiseren van onderwijs. Het gezin heeft een concreet aanbod nodig, met afspraken over wie wat doet en wanneer het begint. [Discussies over plaatsing of financiering mogen dat aanbod niet vertragen.]

Stap 1: één vaste coördinator.

Deze brengt ouders, de leerling, de reguliere school en een professional uit het gespecialiseerd onderwijs bij elkaar. Samen onderzoeken zij wat het kind aankan en welke omgeving daarbij past. Ook met het kind zelf wordt gesproken: wat maakt school moeilijk, en wat helpt om weer te kunnen leren? [Het plan komt tot stand met instemming van ouders en kind, en zij weten bij wie ze terechtkunnen als ze het er niet mee eens zijn.]

Stap 2: een eerste onderwijsplek die past.

Een mogelijke uitkomst is dat de leerling begint in een kleine groep binnen het gespecialiseerd onderwijs, met een vaste begeleider en een voorspelbaar dagprogramma. De omvang van de deelname wordt afgestemd op de belastbaarheid. Vanaf de start zijn er afspraken over onderwijs, contact met leeftijdgenoten en het volgen van de ontwikkeling. [Het aanbod start binnen een vooraf afgesproken termijn, bijvoorbeeld enkele weken.]

Stap 3: expertise naar de reguliere school.

Tegelijkertijd ondersteunt een gespecialiseerde professional de reguliere school bij het organiseren van een rustige werkplek, een aangepaste dagindeling en begeleiding. Als de

leerling eraan toe is, kan deelname aan bepaalde lessen op die school worden opgebouwd. De ondersteuning gaat mee.

Stap 4: evaluatie na zes weken.

Alle betrokkenen bespreken hoe het gaat. Voelt het kind zich veilig? Lukt leren weer? Is de belasting haalbaar? Wat vindt de leerling zelf? Op basis daarvan wordt het plan aangepast. Als de gespecialiseerde omgeving blijvend het beste aansluit, moet die plek beschikbaar blijven. [Blijkt het aanbod tekort te schieten, dan is vooraf helder wie ingrijpt en binnen welke termijn.]

Wat dit voorbeeld laat zien.

Het sluit aan op elk van de vragen van de Onderwijsraad:

- *Positie van gespecialiseerd onderwijs als schoolsoort:* de gespecialiseerde plek blijft beschikbaar voor wie die blijvend nodig heeft.
- *Expertisecentrum:* de professional ondersteunt de reguliere school in de praktijk.
- *Kinderen die nu niet naar school gaan:* het gespecialiseerd onderwijs is hier de eerste stap terug naar onderwijs, met één verantwoordelijke.
- *Benodigde veranderingen:* duidelijke verantwoordelijkheid, flexibele opbouw en evaluatie op welzijn én voortgang.

Inclusiever onderwijs vraagt om samenwerking, beschikbare expertise en duidelijke verantwoordelijkheid. Het resultaat moet zichtbaar zijn in het leven van het kind: weer onderwijs ontvangen, vertrouwen opbouwen en zich kunnen ontwikkelen.

Vraag 3. Heeft gespecialiseerd onderwijs ook een rol voor kinderen die nu niet naar school gaan?

Ja, en die rol moet nadrukkelijk onderdeel zijn van de transitie. Een toekomstig stelselperspectief helpt een kind dat nu geen onderwijs krijgt niet. Zij hebben nu een concreet ontwikkelperspectief nodig. Wij pleiten voor:

- **één herkenbare verantwoordelijke partij per kind**, die met het gezin een uitvoerbaar onderwijsaanbod organiseert en de voortgang bewaakt;
- **toegang tot onderwijs boven discussies over geld en verantwoordelijkheid**: onderwijs, jeugdhulp en zorg mogen niet pas bij problemen gaan steggelen over wie betaalt, en discussies over plaatsing of financiering mogen de toegang tot onderwijs niet blokkeren;
- **een brede rol voor gespecialiseerd onderwijs**, met kleinschalige voorzieningen, een geleidelijke opbouw van deelname en samenwerking met zorg;
- **trajecten die gericht blijven op onderwijs**, ontwikkeling en duurzaam contact met andere leerlingen, en niet alleen op opvang;
- **herstel van vertrouwen als eerste stap**: veel thuiszitters hebben slechte ervaringen met school. Wie wil dat zij terugkeren, moet luisteren naar wat het kind zelf aangeeft.

Ook de thuiszitterspraktijk laat zien hoe belangrijk dit is. Volgens verschillende betrokkenen in een BNNVARA-artikel worden leerlingen te snel van regulier naar speciaal onderwijs gestuurd, en wordt er gekeken naar waar een leerling niet past in plaats van

waar hij of zij echt beter tot zijn recht komt. Een passend traject begint daarom bij de behoefte van het kind, niet bij het label. bnnvara

Vraag 4. Welke veranderingen zijn nodig voor de toekomstige positie en rol?

Gefaseerde invoering met opbouwplicht. Inclusie invoeren zonder mensen om het te doen, laat het mislukken. Niet overal en niet meteen is haalbaar, zeker met het lerarentekort. Daarom: inclusief onderwijs uitbreiden zodra de randvoorwaarden aantoonbaar zijn geregeld, en waar die ontbreken een concreet plan om de ondersteuning op te bouwen, met verantwoordelijken en termijnen. De ondersteuning moet geregeld zijn voordat een school inclusiever gaat werken.

Vijf voorwaarden voor eerlijke inclusie:

1. Luister naar kind en ouders. Begin bij wat de leerling nodig heeft en meemaakt, en betrek de leerkracht die dagelijks voor de klas staat. Zeggenschap krijgt pas betekenis wanneer inbreng zichtbaar wordt meegewogen, met begrijpelijke informatie, onafhankelijke ondersteuning en een toegankelijke mogelijkheid om besluiten te laten heroverwegen. Een kritische ouder of een kind dat overbelasting aangeeft, verdient een open gesprek en passende actie.
2. Bied hulp in de klas, op het moment zelf. Een leerkracht staat er niet alleen voor: bij een leerling met een ondersteuningsbehoefte hoort extra hulp in de klas, een kleinere groep en een duidelijke afspraak wie helpt bij een escalatie.
3. Maak flexibele leerroutes mogelijk.
4. Regel menskracht en financiering vooraf. Inclusie is geen bezuiniging. Goed georganiseerde inclusie vraagt investeringen in mensen, ruimte en scholing. Wordt het als bezuiniging ingezet, dan steunen wij het niet.
5. Evalueer op welzijn én voortgang en stuur direct bij als een kind uitvalt of een leerkracht overvraagd raakt.

Ook kinderen zonder ondersteuningsbehoefte tellen mee.

Hun onderwijs mag er niet onder lijden. Dat is een randvoorwaarde, en tegelijk een reden voor kleinere groepen en meer handen in de klas, waar alle kinderen van profiteren.

Verantwoording.

Stuur niet op streefcijfers over hoeveel kinderen in een regulier gebouw zitten, maar op kwaliteit, welzijn en haalbaarheid. Wij vragen beleidsmakers en bestuurders verantwoording af te leggen over:

- hoeveel kinderen onderwijs krijgen dat écht werkt;
- hoeveel thuiszitters duurzaam zijn teruggekeerd naar school;
- of leerkrachten voldoende en tijdig ondersteuning op de werkvloer ervaren;
- of de ondersteuning aantoonbaar geregeld is voordat een school inclusiever gaat werken.

Slot

Onderwijsaffaire pleit voor een transitie waarin gespecialiseerd en regulier onderwijs gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen, met structurele investeringen in mensen, ruimte en expertise vóórdat van scholen wordt verwacht dat zij inclusiever gaan werken. De belofte aan ieder kind moet concreet zijn: je hoort erbij, jouw behoeften tellen mee en er wordt onderwijs georganiseerd waarin jij kunt leren en groeien.

Petra de Blok
#TeamOnderwijsaffaire
www.onderwijsaffaire.nl
onderwijsaffaire@gmail.com